

کلیات

حسابرسی زیست محیطی

مرکز آموزش و برنامه ریزی
دفتر آموزش و بهسازی منابع انسانی
تهیه و گردآوری : سید عباس میرنجفی
۱۳۹۱

بخش اول:

تاریخچه

حسابرسی زیست محیطی

تاریخچه حسابرسی زیست محیطی

کشورهای انگلستان و امریکا اولین گام را در شناخت حسابرسی زیست محیطی برداشتند. قوانینی طی ده های ۷۰ و ۸۰ قرن گذشته در امریکا تصویب شد که طبق آنها شرکتها مسئول جبران خساراتی شدند که عملکرد آنها به محیط زیست وارد می کند. مثل قانون هوای پاک، قانون جامع محیط زیست و... این قوانین شرکتها را ملزم به پذیرش انجام حسابرسی زیست محیطی اجباری می نمودند.

در انگلستان تعدادی از شرکتهای بزرگ از جمله شرکت بریتیش پترولیوم برای اولین بار رهنمودهای حسابرسی زیست محیطی را مطرح کردند.

در سال ۱۹۷۲ میلادی اجلاس مسئولان و دانشمندان زیست محیطی کشورهای مختلف در استکهلم سوئد به بررسی مسائل زیست محیطی پرداختند.

در سال ۱۹۹۲ سران کشورها در ریو گردهم آمدند (موسوم به اجلاس زمین) تا به طور موثری برای حفظ زمین به شیوه پایدار اقدام نمایند، نتیجه اجلاس زمین باعث شد دولتها با استفاده از راهنمای توسعه پایدار مصوب در اجلاس، استراتژی ملی توسعه پایدار خودشان را با هدف ارتقاء تنوع زیستی زمین و کاهش گازهای گلخانه ای تدوین نمایند.

در ریو بیانیه ای درباره محیط زیست و توسعه منتشر که بر این اساس ۱۸ اصل از اصول پایداری تدوین شد. برخی از این اصول عبارتند از:

- ✓ مردم حق دارند که از یک زندگی سالم و سازگار با طبیعت برخوردار باشند.
- ✓ ملتها برای استفاده از منابع خود حق حاکمیت دارند اما نمی توانند به محیط زیست ماورای مرزهای خود آسیب برسانند.
- ✓ توسعه امروز نباید نیازهای اساسی توسعه و محیط زیست نسلهای کنونی و آینده را از بین ببرد.
- ✓ ملتها باید الگوی ناپایدار تولید و مصرف را کاهش دهند.

در چهاردهمین کنگره موسسات عالی حسابرسی (اینکوسای) در واشینگتن دی سی در سال ۱۹۹۲ اهمیت رو به رشد مسائل زیست محیطی تصویب و مقرر شد جهت ارائه کمک و رهنمود به کشورهای عضو، مطالعات بیشتری صورت گیرد بر این اساس یک گروه کاری از موسسات عالی حسابرسی انتخاب تا نقش حسابرسی زیست محیطی و ضرورت آنرا بررسی نماید. همچنین تصمیم گرفته شد اینتوسای، موسسات عالی حسابرسی را جهت اجرای حسابرسی مشترک ترغیب نماید.

در سال ۱۹۹۳ اینتوسای در اجلاس وین، اهداف حسابرسی زیست محیط را تعیین و در نشست بعدی خود در قاهره در سال ۱۹۹۵ موضوع اصلی گردهمایی اینتوسای به حسابرسی زیست محیطی اختصاص و جهت پیشبرد اهداف مورد نظر، کارگروهی تحت عنوان کارگروه حسابرسی زیست محیطی که بزرگترین کارگروه وابسته به اینتوسای می باشد تشکیل شد.

در سال ۱۹۹۶ در لاهه هلند، کارگروه حسابرسی زیست محیطی اینتوسای موافقت نمود تا موسسات عالی حسابرسی نروژ و کانادا با کمک هم کتابچه راهنمایی تهیه کنند که نحوه همکاری جهت حسابرسی موافقتنامه های بین المللی زیست محیطی را مشخص سازد. در سال ۱۹۹۷، هیات رئیسه اینتوسای دفترچه مزبور را یک سند رسمی تلقی و در سال ۱۹۹۸ به شانزدهمین کنگره بین المللی اینتوسای در اروگوئه ارائه و تصویب نمود.

بخش دوم:

آشنایی با

سازمان حفاظت محیط زیست

کشور

آشنایی با سازمان حفاظت محیط زیست

مقدمه

مسلماً نیل به هدفی مشخص و از پیش تعیین شده، محوری ترین انگیزه برای هر فعالیت است که می بایست برای تحقق آن برنامه ریزی صحیح صورت پذیرد و برای برنامه ریزی، فراهم نمودن سه عنصر اساسی آمار، نقشه و پژوهش اجتناب ناپذیر است.

دیوان محاسبات کشور که وظیفه خطیر حسابرسی کلیه دستگاههای اجرائی را عهده دار است نیز از این قاعده مستثنی نبوده و می بایست برای رسیدن به اهداف قانونی خود به این شیوه تمسک جوید. شناخت وضعیت فعلی، تعیین وضعیت مطلوب به منظور تخمین شکاف مابین آن دو، به کمک برآورد موانع و مشکلات، آسیبها و چالشهای فرا رو می تواند چشم انداز مناسبی را پیش روی مدیران ارشد و تصمیم سازان عرصه نظارت ترسیم نماید.

اهداف سازمان

تحقق اصل پنجاهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به منظور حفاظت از محیط زیست و تضمین بهره مندی صحیح و مستمر از محیط زیست بنحوی که ضمن حفظ تعادل مناسبات زیستی موجبات توسعه پایدار و بهبود، رشد و اعتلای کیفی انسان ها فراهم آید.

وظایف سازمان

- ۱- حفاظت از اکوسیستم های طبیعی کشور و ترمیم اثرات سوء گذشته در محیط زیست
- ۲- پیشگیری و ممانعت از تخریب و آلودگی محیط زیست
- ۳- ارزیابی ظرفیت قابل تحمل محیط در جهت بهره وری معقول و مستمر از منابع محیط زیست
- ۴- نظارت مستمر بر بهره برداری از منابع محیط زیست
- ۵- برخورد فعال با زمینه های بحرانی محیط زیست شامل آلودگیهای بیش از ظرفیت قابل تحمل محیط
- ۶- بررسی، مطالعه و تحقیق به منظور دستیابی یا حصول شناسائی در زمینه های زیر :

- عوامل آلوده کننده و مخرب محیط زیست در زمینه آب ، هوا ، خاک ، مواد زائد ، آفت کشها، کودهای شیمیائی ، سرو صدا و نظایر آنها

- چگونگی استقرار پدیده های عمرانی و توسعه کشور مانند واحدهای صنعتی، نیروگاهها، سدها، مجتمع های کشاورزی و عمرانی و سکونت گاههای انسانی و نظایر آن

- استفاده از تکنولوژی سازگار با محیط

- مناطقی که دارای ویژگیهای خاص و منحصر به فرد اکولوژیک می باشند و تعیین حدود آنها

- گونه های با ارزش خاص و نادر در حال انقراض گیاهی و جانوری و زیستگاههای آنها و روابط اکولوژیک و تعیین پراکندگی آنها

- مسائل زیست محیطی منطقه ای با استفاده از همکاری کشورهای همجوار و همکاری بین المللی

۷- تهیه و تدوین ضوابط و استانداردهای زیست محیطی در زمینه های زیر :

- هوا شامل هوای آزاد ، حد مجاز تخلیه کننده ها ، طبقه بندی منابع و عوامل آلوده کننده آب و تغییر و تخریب مسیر رودخانه ها و انهدام تالابها و دگرگونی اکولوژیک دریاچه ها و دریاها

- منابع خاک شامل آلوده کننده و فرساینده خاک

- سروصدا شامل حد مجاز و تعیین ضوابط مکانی ، زمانی و نوعی

- مواد زائد و جامد شامل جمع آوری، حمل، دفع یا تبدیل و بازیافت مواد زائد و جامد از منابع روستائی، شهری، معدنی، کشاورزی و غیره در مناطق مختلف کشور

- آفت کشها و کودهای شیمیائی شامل حد مجاز باقیمانده در محیط ، دفع یا معدوم نمودن و ممنوعیت مکانی، زمانی، نوعی، کمی و کیفی

- ظرفیت اکوسیستمها ، بهره وری معقول از سرزمین و سایر فعالیتهای توسعه و پیشرفت که در رابطه با کاربرد زمین و محیط زیست مطرح است

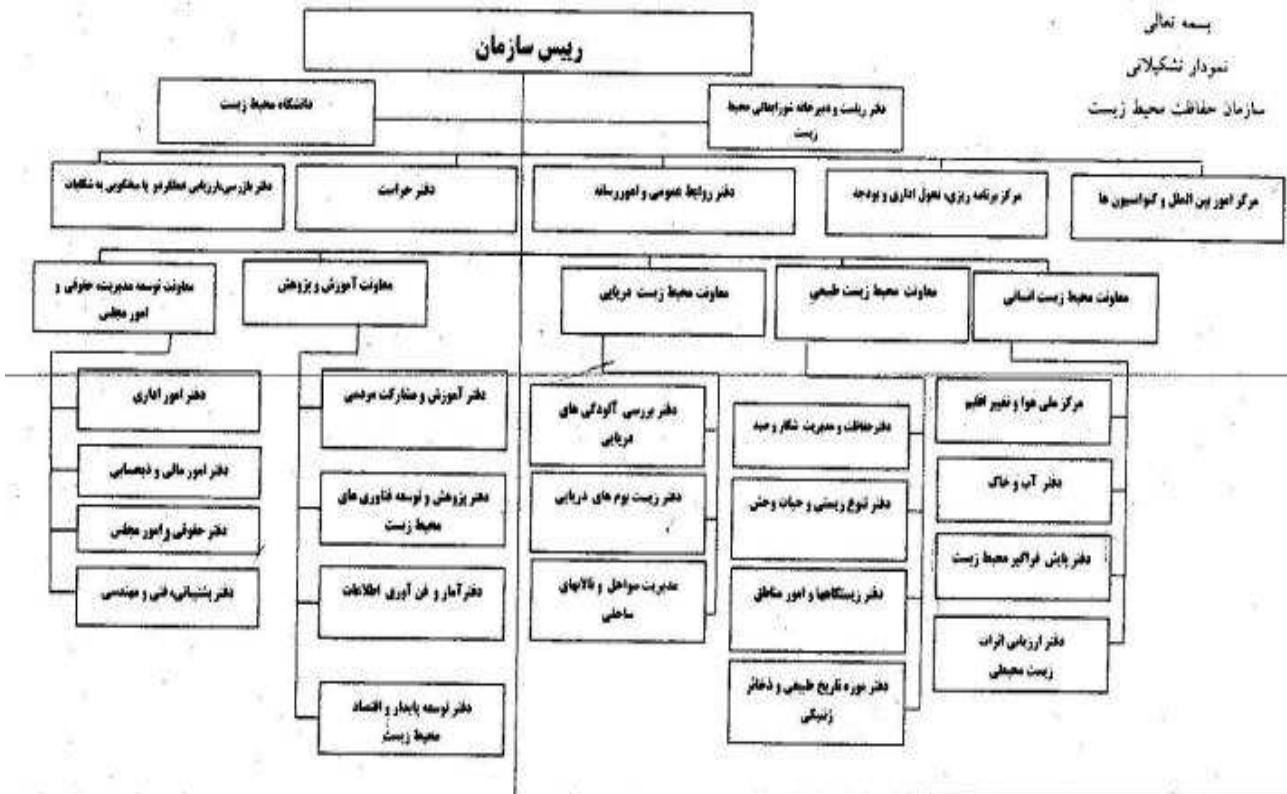
- پوشش گیاهی و جانوران وحشی

- آلودگی های مواد نفتی ، فلزات سنگین ، سموم کشاورزی ، فاضلاب انسانی و ... در محیط های دریایی (آب ، رسوب، آبزیان)

- ۸- آموزش زیست محیطی به منظور اشاعه و ارتقاء سطح دانش و بینش زیست محیطی افراد جامعه برای ایجاد علاقه، حس مسئولیت و مشارکت عمومی مردم کشور در حفاظت از محیط زیست با همکاری مراکز آموزشی و پژوهشی و رسانه های گروهی، تشکل های غیردولتی و بهره گیری از کلیه امکانات داخل کشور و در سطح بین المللی
- ۹- ارزیابی و نظارت به منظور حصول اطمینان از کاربرد و کارآئی ضوابط و استانداردهای زیست محیطی
- ۱۰- ایجاد موزه و نمایشگاه به منظور جمع آوری و نگهداری و نمایش نمونه ها و گونه های گیاهی و جانوران وحشی با توجه جنبه های آموزشی و تحقیقاتی آنها و تاکسیدرمی جانوران وحشی جهت استفاده در نمایشگاه و موزه ها
- ۱۱- ایجاد، توسعه و گسترش مراکز آموزش علمی و کاربردی زیست محیطی به منظور تامین و تربیت نیروی انسانی مورد نیاز محیط زیست کشور با هماهنگی و همکاری وزارت فرهنگ و آموزش عالی و سایر مراجع ذیربط
- ۱۲- مطالعه و بررسی اکوبیولوژی دریا و آلودگی های دریایی و تالابهای ساحلی
- ۱۳- مطالعه و ارزیابی وضعیت کمی و کیفی اجزای تنوع زیستی و ذخایر ژنتیکی کشور
- ۱۴- تدوین طرح ها و پروژه های تحقیقاتی و پژوهشی منطقه ای، ملی و بین المللی در زمینه مسایل زیست محیطی
- ۱۵- ارزشگذاری اقتصادی منابع طبیعی و هزینه های زیست محیطی ناشی از توسعه
- ۱۶- مطالعه و زمینه سازی جهت دستیابی به توسعه پایدار

تشکیلات

چارت تشکیلاتی سازمان حفاظت محیط زیست به قرار زیر است :

پسمه تعالی
 نمودار تشکیلاتی
 سازمان حفاظت محیط زیست

معاون توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رئیس جمهور	معاون رئیس جمهور و رئیس سازمان حفاظت محیط زیست
	تاریخ:

ادارات کل حفاظت محیط زیست
 استانها

مصوب: ۹۰/۴/۱۰ و اصلاحیه شماره ۲۳۹۸۴/۹۰/۹۰ مورخ ۹۰/۹/۲۴
 معاونت توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رئیس جمهور

بخش سوم:

بیانیه کنفرانس سازمان ملل متحد

درباره محیط زیست و توسعه

بیانیه کنفرانس سازمان ملل

این کنفرانس از تاریخ سوم تا چهاردهم ژوئن ۱۹۹۲ با حضور و شرکت بیش از یکصد و پنجاه تن از رؤسا و نمایندگان کشورهای جهان در شهر ریودوژانیرو واقع در کشور برزیل تشکیل گردید.

این کنفرانس جهانی بزرگ که به اجلاس زمین یا همایش ریو موسوم گردیده است توجه جهانی را به مهمترین مسئله بشری در قرن بیست و یکم یعنی محیط زیست جلب نمود.

حاصل و نتایج کنفرانس ریو عبارتند از: بیانیه اصولی ریو پیرامون محیط زیست و توسعه - دستور کار ۲۱ یا دستورالعمل اقدام در ارتباط با توسعه پایدار جهانی، اصل جنگل و دو کنوانسیون مهم و یا معاهده بین‌المللی تنوع زیستی و معاهده ساختاری سازمان ملل پیرامون تغییرات اقلیمی.

«اعلامیه کنفرانس بین‌المللی محیط زیست در ریو»

پیش‌گفتار:

کنفرانس سازمان ملل متحد درباره محیط‌زیست و توسعه از سوم تا چهاردهم ژوئن ۱۹۹۲ در ریودوژانیرو برگزار شد. این کنفرانس، بیانیه رسمی اولین کنفرانس بین‌المللی سازمان ملل متحد در زمینه محیط‌زیست را که در ۱۶ ژوئن ۱۹۹۲ در استکهلم تأیید، تصویب و صادر شده بود، مبنای کار خود قرار داد. تلاش شد که مسیر حرکت این کنفرانس به همان شکل قبلی باشد، با این هدف که طرح جدیدی بر اساس همکاری‌های عادلانه ملل در سطح جهان ایجاد و زمینه‌های تفاهم بین کشورها و جوامع بشری و منطقه‌ای فراهم و بر اساس اصول تفاهم شده اقدام گردد. این طرح که بر اساس تفاهم و توافق‌های بین‌المللی خواهد بود، با احترام به منافع همگان و حفاظت از محیط‌زیست جهانی و سیستم‌های توسعه به صورت یک واحد، و با پذیرش وحدت و یکپارچگی و تأثیرات متقابل طبیعت کره زمین - وطن ما - اعلام می‌دارد:

اصل اول - انسانها موضوع اصلی هر گونه توسعه هستند. برخورداری از سلامت و توانایی های جسمی و روحی جزو حقوق انسانها در انطباق با طبیعت است.

اصل دوم - به منظور حفظ و حراست از محیط زیست، کشورها مجازند آن گونه درآمدهایی را کسب کنند و سیاست های توسعه ای را اعمال نمایند که هم با ضوابط سازمان ملل و اصول حقوقی پذیرفته شده بین المللی منطبق بوده و هم عادلانه و تحت کنترل باشد به طوری که موجبات ضرر و زیان کشورهای دیگر و یا مناطق خارج از مرز آنها را فراهم نسازد.

اصل سوم - حق توسعه باید مشروط بر این باشد که نیاز نسل کنونی و آینده، با توجه به توسعه و محیط زیست، به طور عادلانه مراعات شود.

اصل چهارم - به منظور دستیابی به یک توسعه مستمر، باید حفاظت از محیط زیست به عنوان جزء تفکیک ناپذیر توسعه تلقی شود و نباید آن را به طور جداگانه مورد بررسی قرار داد.

اصل پنجم - همه کشورها و تمام انسانها باید با استفاده از قابلیت ها و امکانات در جهت توسعه مداوم تلاش کنند و وظیفه دارند در همیاری و همکاری با یکدیگر نسبت به رفع محرومیت ها اقدام نمایند تا از فاصله طبقاتی کاسته شود و احتیاجات بیشتر انسانها بهتر رفع گردد.

اصل ششم - شرایط مخصوص احتیاجات کشورهای توسعه نیافته، به ویژه کشورهای فقیر و کشورهای که در زمینه محیط زیست به تنهایی قدرت مقابله با آلودگی را ندارند، ایجاب می کند، در رأس حمایت های جهانی قرار گیرند. سازمان ها و جنبش های بین المللی محیط زیست و توسعه باید منافع و نیازمندی های هر کشور را مد نظر قرار دهند.

اصل هفتم - کشورها باید با روحیه و بینش مشارکت جهانی با یکدیگر همکاری داشته باشند تا هیچگونه زیان و آلودگی زیست محیطی حاصل نشود و وحدت زیست محیطی کره زمین مورد حمایت قرار گیرد و شرایط مطلوب حاصل شود. گرچه در مورد مشارکت های متفاوت جهانی در زمینه رفع آلودگی محیط زیست همه کشورها مسئولیت مشترک دارند، اما مسئولیت هر یک از آنها در قبال این امر متفاوت است.

کشورهای صنعتی خودنمایانگر این مسئولیت هستند، زیرا آنها در یک تلاش بین‌المللی استمرار توسعه را به دوش می‌کشند که در نتیجه، خساراتی را متوجه محیط زیست جهان می‌کنند. از سوی دیگر، آنها هستند که از تکنولوژی و قدرت مالی برخوردارند.

اصل هشتم- برای اینکه توسعه مستمر و کیفیت بهتر معیشت برای همه انسان‌ها فراهم شود، باید کشورها شیوه‌های تولید و مصرف را اصلاح کنند و سیاست جمعیتی معقولی را اعمال نمایند.

اصل نهم- کشورها باید با یکدیگر همکاری کنند تا امکانات و قابلیت‌های ملی خود را در جهت توسعه مستمر تقویت نمایند. در این راستا تبادل اطلاعات بین دانشمندان و شناخت صحیح از تکنولوژی و دسترسی به دستاوردهای جدید تکنولوژی و سرعت بخشیدن به آنها مورد توجه قرار گیرد.

اصل دهم- بهترین راه بررسی مسائل محیط زیست آن است که این امر شامل حال همه شهروندانی شود که در یک سیستم از آن متأثر می‌شوند. سنجش نظرات و کسب اطلاعات در زمینه محیط زیست باید در سطح ملی شامل حال همه افراد شود که از طریق مسئولان مربوطه انجام می‌شود بعلاوه باید اطلاعات لازم در مورد مواد خطرناک و فعالیت‌های هر منطقه جمع‌آوری شود. همچنین باید به مردم این امکان را داد که در روند تصمیمات، مشارکت کنند. دولت‌ها باید با دقت کافی، مشارکت عمومی را در جامعه ایجاد کنند تا اطلاعات مورد نیاز جمع‌آوری شود. مشارکت و حضور صحیح و موفقیت‌آمیز عمومی و روش‌های اداری باید به ترتیبی باشد که سالم‌سازی محیط و اجرا قوانین را امکان‌پذیر سازد.

اصل یازدهم- کشورها باید قوانین مؤثر برای محیط زیست تدوین کنند. قواعد حاکم بر محیط زیست هدفها و تقدم‌های مدیریت باید چنان با شرایط و زمینه‌های محیط زیست و توسعه هماهنگ باشند که یکدیگر را قوام بخشند معیارهایی که برای پاره‌ای از کشورها در نظر گرفته شده، احتمالاً برای سایر کشورها مناسب نیست و از نظر اقتصادی و هزینه‌های اجتماعی، بخصوص برای کشورهای توسعه نیافته، غیر قابل قبول است.

اصل دوازدهم- کشورها باید با یکدیگر همکاری کنند تا یک سیستم آزاد اقتصادی حمایت شود و تکامل و رونق اقتصادی و توسعه مستمر برای همه کشورها فراهم گردد تا بدین ترتیب بتوانند مشکلات محیط زیست را بهتر حل کنند. برنامه‌ریزی سیاست بازرگانی در قلمرو محیط زیست نباید وسیله‌ای برای اعمال و اقدامات خودسرانه یا غیرعادلانه

جهت استثمار دیگران باشد و یا اینکه محدودیت‌های ناآشکاری در زمینه تجارت بین‌الملل را باعث شود. اقدامات یکجانبه که مشکلات محیط‌زیست را به طور ناعادلانه به کشورهای دیگر تحمیل کند، باید متوقف شود. تدوین ضوابطی برای محیط زیست که از مرز کشوری تجاوز کند و یا مسائل محیط زیست جهانی را تحت تأثیر قرار دهد، باید تا جایی که امکان دارد بر اساس ضوابط بین‌المللی باشد.

اصل سیزدهم-کشورها باید قوانین ملی به منظور تعقیب عادلانه عاملان آلودگی محیط‌زیست و قربانیان این آلودگی تدوین کنند. بعلاوه، کشورها باید به سرعت و با قاطعیت جهت تنظیم یکسری قوانین بین‌المللی با تضمین جبران خسارات و پیامدهای منفی آلودگی محیط زیست با یکدیگر همکاری کنند و متعهد به جبران خسارات آثار خارجی فعالیت‌هایی که بر اساس موازین قانونی به عمل می‌آورند باشند.

اصل چهاردهم- کشورها باید به طور مؤثر بایکدیگر همکاری کنند و از هر گونه نقل و انتقال و جابجایی مواد آلوده کننده محیط‌زیست که سلامتی انسان را به خطر می‌اندازند، ممانعت به عمل آورند.

اصل پانزدهم- به منظور حفظ محیط‌زیست، کشورها باید ضوابط و معیارهای پیشگیرانه حمایتی را بر اساس توانایی‌های خود و به طور مبسوط مورد استفاده قرار دهند.

در جایی که امکان خطر جدی وجود دارد و یا مسائل و مشکلات ناشناخته‌زبان‌هایی را به بار می‌آورد، نواقص به طور کامل و علمی مورد برر سی قرار گیرند و نباید به دلیل اینکه ضوابط مبارزه با آلودگی محیط‌زیست پرهزینه است از آن چشم‌پوشی کرد.

اصل شانزدهم- مقامات هر کشور باید تلاش کنند تا هزینه‌های سالم‌سازی محیط‌زیست را با استفاده از ابزارهای اقتصادی مقدم‌شمه‌ارند و با توجه به این نکته که آلوده کننده محیط‌زیست باید در حقیقت هزینه‌های رفع آلودگی را تقبل کند، این مهم را با توجه به منافع عمومی بی‌آنکه به تجارت بین‌المللی و سرمایه‌گذاری آسیب وارد آید، به انجام رسانند.

اصل هفدهم- تجزیه و تحلیل پیامدهای زیست محیطی باید به عنوان یک تدبیر ملی برای آن دسته از فعالیت‌هایی که احتمالاً اثرات منفی زیادی بر محیط‌زیست می‌گذارند، بر عهده کارشناسی از مقامات کشوری باشد.

اصل هجدهم- دولت‌ها باید کشورهای دیگر را با فاصله از حوادث و فجایع طبیعی یا موارد اضطراری دیگر که به نظر می‌رسد آثار سویی بر محیط زیست این کشورها می‌گذارند، مطلع سازند. هر تلاشی باید بر اساس همکاری‌های بین‌المللی از طریق جوامع بین‌المللی انجام گیرد تا به کشورهای آسیب دیده کمک شود.

اصل نوزدهم- کشورها باید امکان به خطر افتادن کشورهای دیگر را قبلاً و به موقع اطلاع دهند. همچنین باید اطلاعات تخصصی در مورد فعالیت‌هایی که احتمالاً دارای آثار سوء و جدی هستند و از محدوده مرزها فراتر می‌روند را، در اختیار دیگر کشورها گذارند و با آنها در اسرع وقت و با اعتماد کامل مشورت کنند.

اصل بیستم- زنان نیز در امر محیط‌زیست و توسعه نقش حساس و مهمی دارند به همین خاطر، همکاری نامحدود آنها بسیار مؤثر بوده، استمرار توسعه را ممکن می‌سازد.

اصل بیست و یکم- خلاقیت‌ها، ابتکارات و آرمان‌های جوانان در سراسر جهان باید به کار گرفته شود تا مشارکت گسترده‌تر جهانی محقق گردد و از این طریق توسعه مستمر حاصل شود و آینده‌ای بهتر برای همگان تضمین گردد.

اصل بیست و دوم- مردم یک سرزمین و سازمان‌های وابسته به آن و نیز اتحادیه‌ها و تشکیلات و سازمان‌های محلی مردمی در خصوص محیط زیست و توسعه، که بر اساس تجربیات و سنتها و عادات هر کشور بنا شده‌اند، نقش بسیار مؤثری را ایفا می‌کنند.

دولت‌ها باید اندیشه، فرهنگ و خواست‌های آنها را در یابند و مورد حمایت قرار دهند و زمینه همکاری مشترک جهت تحقق توسعه مستمرا را فراهم سازند.

اصل بیست و سوم- امکان بهره‌برداری از محیط زیست و منابع طبیعی برای انسان محدود است. بنابراین باید این منابع تحت نظارت و حفاظت قرار گیرد.

اصل بیست و چهارم- جنگ به طور طبیعی نابودکننده توسعه مستمر است. بنابراین، دولت‌ها باید قوانین بین‌المللی حفاظت از محیط زیست را به هنگام درگیریهای مسلحانه رعایت کنند و به آنها احترام گذارند و در صورت لزوم برای ارتقاء، توسعه، همکاری کنند.

اصل بیست و پنجم- صلح، توسعه و حفاظت از محیط زیست به یکدیگر وابسته اند و نمی توان آنها را از یکدیگر جدا کرد.

اصل بیست و ششم- کشورها باید همه اختلافات خود در زمینه محیط زیست را به طور مسالمت آمیز و با استفاده از امکانات مناسب و هماهنگ با منشور ملل متحد حل و فصل کنند.

اصل بیست و هفتم- کشورها و انسانها با اعتماد کامل و با روحیه همکاری و مشارکت، در اجرای اصول این بیانیه و گسترش قوانین بین المللی برای توسعه مستمر همکاری کنند.

بخش چهارم: وضعیت محیط زیست کشور

وضعیت محیط زیست کشور

وضعیت منابع آب کشور

کشور ایران با متوسط نزولات جوی حدود ۲۴۰ میلی متر در سال حدود متوسط یک سوم جهانی و نصف قاره آسیا در زمره کشورهای خشک و نیمه خشک جهان می باشد.

حجم سالانه نزولات جوی در ایران حدود ۴۰۰ میلیارد متر مکعب تخمین زده می شود که از این میزان حدود ۲۷۰ میلیارد متر مکعب به طور مستقیم تبخیر و ۱۳۰ میلیارد متر مکعب باقیمانده ذخیره آبی کشور را تشکیل می دهد.

یکی از چالش های مهم منابع آب آلودگی آبها و حجم پسابهای کشور است. حجم پساب در سال ۱۴۰۰ برابر با ۴۰ میلیارد متر مکعب خواهد بود که نسبت به ۲۹ میلیارد متر مکعب سال ۱۳۸۰ حدود ۳۸ درصد رشد خواهد داشت.

وضعیت خاک کشور

وضعیت خاک کشور

سهم کشور ما از مساحت خشکی های جهان ۲/۱ درصد است و یک دهم فرسایش خاک های جهان مربوط به ایران است.

سالانه یک و نیم میلیون هکتار از خاکهای مرغوب ایران به بیابان تبدیل می شود. سالانه یک سانتی متر از قشر خاک کشاورزی که برای ایجاد آن به طور متوسط ۷۰۰ سال زمان لازم است در اثر فقدان پوشش گیاهی از بین می رود.

وضعیت پسماندها و زباله های کشور

وضعیت پسماندها و زباله های کشور

امروزه به دلیل افزایش جمعیت، زباله های شهرها افزایش یافته در شهرهای بزرگی چون تهران هر فرد روزانه ۸۰۰ الی ۹۰۰ گرم زباله تولید می کند.

از هر تن زباله ۴۰۰ تا ۶۰۰ لیتر شیرابه خارج می شود که می تواند تاثیر خطرناکی روی آب و خاک داشته باشد. در کشور روزانه ۵۰ هزار تن زباله خانگی تولید می شود که ۷۰٪ آن در شهرها و ۳۰٪ در روستاها است. در تهران روزانه ۷۰۰۰ تن زباله خانگی و ۷۰ تن پسماند بیمارستانی تولید می شود. در برخی از استانها از جمله اصفهان سالانه ۷۳۰۰ تن پسماند صنعتی و ۶۰۰۰ تن پسماند ویژه، در سیستان و بلوچستان با ۱۳ صنعت فعال حدود ۵۸۰۰ تن پسماند صنعتی و ویژه، در همدان با ۲۶ صنعت فعال ۲۵۰۰۰ تن پسماند صنعتی و ویژه، در زنجان با ۴۶ صنعت فعال بزرگ ۳۰۲۰۰۰ تن پسماند صنعتی و ویژه تولید می شود.

هزینه های جمع آوری و دفع زباله ها بسیار بالاست ۷۰٪ هزینه زباله مربوط به جمع آوری آن است. بعنوان مثال در مشهد سالانه ۶۰۰ میلیارد ریال هزینه جمع آوری زباله است یا هزینه جمع آوری زباله و نظافت شهر تهران سالانه ۱۴۰۰ میلیارد ریال می باشد.

مصرف انرژی و آلودگی هوا

بخش حمل و نقل بیشترین مصرف کننده انرژی می باشد که با توجه به افزایش خودروها میزان مصرف از ۲۶۷ میلیون بشکه نفت خام در سال ۱۳۷۶ به ۲۶۷ میلیون بشکه نفت خام در سال ۱۳۸۵ رسیده است.

در سال ۱۳۷۶ رشد مصرف انرژی معادل ۵۸/۳ درصد بوده که در سال ۱۳۸۵ به ۷/۸ درصد افزایش یافته است که بیانگر مصرف زیاد انرژی و انتشار آلاینده های هوا در کشور است.

بخش های مختلف نشر گاز گلخانه ای

بطور طبیعی گازهای گلخانه ای شامل بخار آب، دی اکسید کربن، متان، اکسید نیتروژن، ازن می باشند که فعالیتهای خاص بشر بر سطوح بسیاری از گازهای موجود طبیعی می افزاید. فعالیت انسانی عمدتاً باعث افزایش گازهای گلخانه ای دی اکسید کربن و متان شده که به مرور زمان باعث تغییرات اقلیمی می شوند. بر اساس اطلاعات موجود میزان کل انتشار دی اکسید کربن در ایران از حدود ۴۷/۹ میلیون تن در سال ۱۳۵۵ با نرخ رشد سالانه ۷/۶ درصد به حدود ۵۳۸/۵ میلیون تن در سال ۱۳۸۸ افزایش یافته است. سرانه انتشار این گاز طی سالهای ۱۳۵۵ الی ۱۳۸۸ افزایش نشان می دهد و از ۱۴۲۱ کیلوگرم با نرخ رشد سالانه حدود ۵ درصد به ۷۳۱۱/۹ کیلوگرم افزایش یافته است.

انتشار گازهای گلخانه ای از بخشهای مختلف زیر می باشد:

- ✓ انرژی
- ✓ فرآیندهای صنعتی
- ✓ کشاورزی
- ✓ جنگل و مرتع
- ✓ زایدات

سهم انتشار گازهای گلخانه ای کشورهای جهان در سال ۱۹۹۷

مقایسه سهم انتشار گازهای گلخانه ای کشورهای جهان در سال ۱۹۹۷ با کشور ما

- ✓ آمریکا ۲۴٪ (بزرگترین منتشر کننده گاز گلخانه ای جهان)
- ✓ چین ۱۴٪ (دومین رتبه)
- ✓ هند ۴٪ (ششمین رتبه)
- ✓ کره جنوبی ۲٪ (دهمین رتبه)
- ✓ ایران ۱٪ (هیجدهمین رتبه در سال ۱۹۹۷) در سال ۲۰۰۶ (سیزدهمین رتبه، لذا وضعیت ما در انتشار گاز گلخانه ای بدتر شده است)

نوع زیستی

یکی از مهمترین شاخص‌های حفاظت از تنوع زیستی، در نظر گرفتن بخش هایی از کشور تحت عنوان مناطق تحت حفاظت است که در چهار الگوی آثار طبیعی ملی، پارک ملی، منطقه حفاظت شده و پناهگاه حیات وحش طبقه‌بندی می‌شود. بر اساس اطلاعات موجود این مناطق از ۷/۹ میلیون هکتار در سال ۱۳۷۶ با نرخ رشد سالانه ۵/۲ درصد به حدود ۱۱/۹ میلیون هکتار در سال ۱۳۸۴ افزایش یافته، بر اساس آخرین اطلاعات منتشره از سوی سازمان حفاظت محیط در سال ۱۳۸۸ وسعت مناطق تحت حفاظت کشور به حدود ۱۲/۸ میلیون هکتار افزایش پیدا کرده است.

سرانه آب تجدید پذیر

متوسط بارندگی سالانه در ایران، حدود یک سوم متوسط جهانی و نصف بارندگی آسیا است. سرانه مصرف آب و دسترسی به آب سالم و بهداشتی از مهمترین شاخص‌های توسعه پایدار و همچنین از مهمترین آرمانهای توسعه هزاره

قلمداد می‌شود، سرانه آب تجدید پذیر در سال ۲۰۰۲، ۱.۹۴۶/۶ مترمکعب و طبق آخرین اطلاعات در سال ۲۰۰۷، ۱.۸۰۹/۳ مترمکعب بوده است .

شدت بهره برداری از آب

این شاخص از تقسیم آب مصرف شده به آب قابل دسترسی (پتانسیل آبی) هر کشور بدست می‌آید هر چقدر این شاخص بزرگتر باشد میزان فشار بر منابع آبی کشور بیشتر و مبین تنش آبی در آن کشور است . متوسط وضعیت این شاخص در ایران ۵۳ درصد می‌باشد که طبق استانداردهای تعریف شده این درصد به معنی تنش آبی شدید خواهد بود .

شاخص پایداری محیط زیست

در این جا به دو شاخص مهم اشاره می‌کنیم که البته صاحب‌نظران کشورها بعضاً ایرادهایی را در ارتباط با این شاخص‌ها مطرح می‌کنند که این موضوع، می‌بایست مد نظر قرار داد:

شاخص پایداری محیط زیست (ESI)

شاخص‌های پایداری محیط زیست (ESI) و عملکرد محیط زیست (EPI) بیشتر از جنبه وضعیت و عملکرد محیط زیست کشورهای مختلف جهان را مورد ارزیابی و سنجش قرار می‌دهند شاخص پایداری محیط زیست، توانایی کشورها برای حفاظت از محیط زیست طی چند دهه آینده را می‌سنجد این شاخص‌ها بر اساس تلفیقی از ۷۶ مجموعه داده می‌باشد که نشان دهنده توان کشورها در منابع طبیعی ، سطح کنونی و گذشته آلودگی، تلاش‌های مدیریت محیط زیست و ظرفیتهای جامعه برای بهبود عملکرد محیط زیستی هستند، بر اساس گزارش پایداری محیط زیست (ESI) در سال ۲۰۰۲ جمهوری اسلامی ایران از میان ۱۴۲ کشور با کسب امتیاز ۴۴/۵ رتبه ۱۰۴ را به خود اختصاص داده و در سال ۲۰۰۵ از میان ۱۴۶ کشور امتیاز ۳۹/۸ و رتبه ۱۳۲ را کسب کرد .

شاخص عملکرد محیط زیست

شاخص عملکرد محیط زیست EPI

با ایرادهایی که به گزارش پایداری محیط زیست ESI از سوی صاحب نظران جهان مطرح شد، شاخص‌ها و متغیرها مورد بازنگری قرار گرفت و گزارش در سال ۲۰۰۶ با عنوان گزارش شاخص عملکرد محیط زیست EPI بر

اساس متغیرها و شاخص های جدید منتشر شد . تفاوت این شاخص با شاخص ESI در محدود بودن متغیرها و تاکید بیشتر بر عملکرد کشورها در زمینه محیط زیست است که بر این اساس جمهوری اسلامی ایران در سال ۲۰۰۶ امتیاز ۷۰ از ۱۰۰ امتیاز و در سال ۲۰۰۸، امتیاز ۷۶/۹ از ۱۰۰ (رتبه ۶۷) در سال ۲۰۱۰ از میان ۱۶۳ کشور با امتیاز ۶۰ (رتبه ۷۸) و در سال ۲۰۱۲ با امتیاز ۴۲/۷ در رده ۱۱۴ قرار گرفت .

باید در نظر داشت عوامل مختلفی در شاخص EPI مؤثرند (که برخی از آنها عبارتند از کیفیت هوا، منابع آب، مراقبت از جنگل ، تنوع زیستی ، منابع آب برای سلامت انسان و ...)

بخش پنجم:

حسابرسی زیست محیطی

حسابرسی زیست محیطی

مقدمه:

محیط زیست، بستر زندگی انسان و فعالیتهای اجتماعی و اقتصادی اوست لذا در بسیاری از کشورها به موضوع

«حفظ محیط زیست» در قوانین و مقررات توجه شده، در کشور ما هم طبق اصل ۵۰ قانون اساسی:

«حفاظت از محیط زیست که نسل امروز و نسل های بعد باید در آن حیات اجتماعی رو به رشدی داشته باشند وظیفه ای عمومی تلقی می گردد از این رو فعالیتهای اقتصادی و غیر آن که با آلودگی محیط زیست یا تخریب غیر قابل جبران آن ملازمه پیدا کند ممنوع است.»

بنابراین طبق قانون اساسی، در کشور ما حفاظت از محیط زیست یک تکلیف قانونی و همگانی است، لیکن برخی از دستگاههای اجرایی از جمله سازمان حفاظت محیط زیست و سازمان جنگل ها و مراتع بلحاظ سازمانی، وظیفه حفاظت از محیط زیست را بعهدده دارند که تکالیف خاصی متوجه آنها می باشد مضافاً اینکه برخی از قوانین زیست محیطی هم تکالیفی را متوجه سایر دستگاههای اجرایی از قبیل وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت کشور، وزارت نفت و ... نموده است.

امروزه بحث محیط زیست در دنیا از اهمیت فوق العاده ای برخوردار است و علت این اهمیت هم بخاطر تبعات و مشکلات زیست محیطی است که گریبانگیر جوامع بشری شده و متأسفانه بعضاً این مشکلات به بحرانهای زیست محیطی نیز تبدیل شده است.

باید توجه داشت که واژه امنیت برای بسیاری از انسانها صرفاً، با وجود آرامش اجتماعی و فقدان جنگ و سرقت، مترادف است در حالیکه این مقوله ابعاد گسترده تری داشته بنحویکه یکی از مهمترین مولفه های آن «سلامت محیط زیست» می باشد بنابراین فقدان «امنیت زیست محیطی» تبعات مخربتری برای جوامع بشری در پی دارد و حسابرسی زیست محیطی، می تواند با جمع آوری و ارزیابی شواهد درباره اطلاعات زیست محیطی و تعیین و گزارش درجه انطباق

بین این اطلاعات و معیارهای از پیش تعیین به حصول اطمینان از اتخاذ فرایندها و خط مشی های مناسب و کافی و اجرای آنها به منظور دستیابی به توسعه پایدار کمک نماید.

تعریف حسابرسی زیست محیطی

تعریف حسابرسی زیست محیطی:

جمع آوری و ارزیابی شواهد درباره اطلاعات زیست محیطی به منظور تعیین و گزارش درجه انطباق بین این اطلاعات و معیارهای از پیش تعیین شده است.

ضرورت حسابرسی زیست محیطی

ضرورت حسابرسی زیست محیطی

۱. اثری که محیط زیست بر سایر حوزه ها از قبیل اجتماع، اقتصاد، سلامت و . . دارد.
۲. پیامدهای جهانی و منطقه ای عدم رعایت الزامات زیست محیطی از قبیل افزایش گازهای گلخانه ای، کاهش تنوع زیستی در اکوسیستم ها، نرخ انقراض گونه های گیاهی و جانوری و . .
۳. محقق شدن توسعه پایدار (تجدید پذیر)
۴. الزام قانونی جهت انجام حسابرسی
۵. فراهم آوردن فرصتهای لازم برای کمک به دولتها جهت پیشگیری و اصلاح تبعات ناشی از مشکلات زیست محیطی

اهداف حسابرسی زیست محیطی

هدف حسابرسی زیست محیطی

هدف حسابرسی زیست محیطی حصول اطمینان از اتخاذ فرایندها و خط مشی های مناسب و کافی و اجرای آنها به منظور دستیابی به توسعه پایدار می باشد.

دیوان محاسبات جمهوری اسلامی ایران اهداف مشترکی را همانند سایر نهادهای عالی محاسباتی جهان، در **حسابرسی زیست محیطی** دنبال می نماید که این اهداف عبارتند از:

۱. حصول اطمینان از مراعات الزامات قانونی زیست محیطی مصوب مجلس و دولت و ارتقای آن،
۲. حصول اطمینان از ارزیابی های زیست محیطی اجرای پروژه ها و طرحهای عمرانی
۳. ارزیابی عملکرد و اثربخشی برنامه های زیست محیطی از قبیل کنترل آلودگی ، آب، خاک، هوا، مدیریت پسماندها، برنامه های حفظ و نگهداری منابع طبیعی (درختان، نباتات، حیات وحش) و ...
۴. حسابرسی همسویی و میزان مطابقت خط مشی ها و اقدامات زیست محیطی دولت با تعهدات بین المللی زیست محیطی (شامل ۱۸ کنوانسیون و چندین پروتکل زیست محیطی مصوب مجلس که در حکم قانون است)
۵. ارزیابی استقرار سیستم های مدیریت زیست محیطی از طریق حسابرسی این سیستم ها در موسسات، سازمانها و شرکتهای دولتی.
۶. حصول اطمینان از اتخاذ فرایندها و خط مشی های مناسب و کافی و اجرای آنها به منظور دستیابی به توسعه پایدار

منشاء صلاحیت قانونی حسابرسی زیست محیطی

در بسیاری از کشورها به موضوع «حفظ محیط زیست» در قوانین و مقررات توجه شده، در کشور ما هم طبق اصل ۵۰ قانون اساسی:

« حفاظت از محیط زیست که نسل امروز و نسل های بعد باید در آن حیات اجتماعی رو به رشدی داشته باشند وظیفه ای عمومی تلقی می گردد از این رو فعالیتهای اقتصادی و غیر آن که با آلودگی محیط زیست یا تخریب غیر قابل جبران آن ملازمه پیدا کند ممنوع است.»

بنابراین در اسناد بالادستی کشور ما از جمله قانون اساسی، حفاظت از محیط زیست وظیفه ای همگانی تلقی شده و هرگونه فعالیتی که با آلودگی محیط زیست ملازمه پیدا کند، ممنوع است. همچنین در سند چشم انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی نیز بر بهره مندی جامعه ایرانی از محیط زیست مطلوب تاکید شده است. منبعث از اسناد بالادستی در قوانین عادی نیز قانونگذار تکالیفی را برای حفاظت از محیط زیست وضع نموده است.

طبق تبصره ماده (۲) قانون دیوان محاسبات کشور هر واحد اجرایی که بر طبق اصول ۴۴ و ۴۵ قانون اساسی، مالکیت عمومی بر آنها مترتب بشود مشمول رسیدگی های دیوان محاسبات می باشد لذا بر این اساس منابع طبیعی و ثروتهای عمومی ، معادن، دریاها، دریاچه ها، رودخانه ها ، جنگلها و بیشه های طبیعی و... (وظیفه بهره برداری ، حفظ و نگهداری هر یک از این ثروتهای خدادادی بعهدده دستگاههای مسئول است) هر یک طبق قانون دیوان محاسبات کشور

مشمول رسیدگی بوده و حسابرسی نحوه بهره برداری و حسابرسی مسئولیت نگهداری و صیانت از آنها در صلاحیت و اختیار دیوان محاسبات کشور می باشد.

به عبارت دیگر، با تعریف موسع از بیت المال، حوزه مأموریت دیوان محاسبات کشور در پاسداری از بیت المال، گستره وسیعی از منابع طبیعی و ثروتهای عمومی را شامل می شود که این مهم منشاء صلاحیت قانونی انجام حسابرسی زیست محیطی توسط دیوان محاسبات کشور است.

دامنه اختیارات دیوان محاسبات کشور در اجرای حسابرسی زیست محیطی

۱. حسابرسی کلیه موضوعات زیست محیطی طبق تبصره ماده ۲ قانون دیوان محاسبات کشور

۲. حسابرسی نظارت های اعمال شده توسط دستگاه های متولی محیط زیست در راستای انجام وظایف قانونی

این موضوع که دیوان محاسبات کشور بتواند حسابرسی زیست محیطی را در بخش خصوصی اعمال کند در قوانین مجوزی داده نشده است لیکن هر آنچه که دیوان محاسبات کشور در خصوص انجام حسابرسی رعایت و عملکرد اختیار دارد در مورد اجرای حسابرسی زیست محیطی نیز دارد، مضافاً اینکه مقنن، قوانینی را وضع نموده و تکالیفی را متوجه کلیه بخشها اعم از دولتی و خصوصی نموده و متولیان نظارت بر رعایت این تکالیف را دستگاههای نظارتی همچون سازمان حفاظت محیط زیست، سازمان جنگل ها و منابع طبیعی و ... معین نموده است.

به عنوان نمونه قانونگذار در بند (الف) ماده (۱۹۲) قانون برنامه پنجم توسعه و آیین نامه های مربوط، به منظور کاهش عوامل آلوده کننده و مخرب محیط زیست، کلیه واحدهای بزرگ تولیدی، صنعتی، عمرانی، خدماتی و زیر بنایی را موظف نموده « طرح ها و پروژه های بزرگ تولیدی، خدماتی و عمرانی خود را پیش از اجرا و در مرحله انجام مطالعات امکان سنجی و مکان یابی براساس ضوابط مصوب شورای عالی حفاظت محیط زیست مورد ارزیابی زیست محیطی قرار دهند رعایت نتیجه ارزیابیها توسط مجریان طرح ها و پروژه ها الزامی است.»

همچنین در ماده (۱۵) قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا، سازمان حفاظت محیط زیست مکلف است کارخانجات، کارگاهها و نیروگاههایی که آلودگی آنها بیش از حد استاندارد می باشد را مشخص و به آنها ابلاغ کند تا نسبت به رفع آلودگی یا تعطیل نمودن آن اقدام نمایند.

بنابراین حسابرسان می توانند بررسی نمایند آیا سازمان حفاظت محیط زیست به تکالیف نظارتی خود در مقابل بخش های خصوصی و دولتی بدرستی عمل می نماید یا خیر؟

انواع حسابرسی زیست محیطی

دیوان محاسبات کشور در حصول به اهداف حسابرسی زیست محیطی بر اساس **رهنمود بین المللی مصوب**

شماره ۵۱۱۰ ایتنوسای (کارگروه حسابرسی زیست محیطی ایتنوسای) حسابرسی های زیست محیطی خود

را به طرق زیر انجام می دهد:

- ۱- حسابرسی رعایت قوانین و مقررات زیست محیطی
 - ۲- حسابرسی عملکرد زیست محیطی : حسابرسی عملکرد موضوعات و مسائل زیست محیطی و پروژه ها و طرحهای تملک با بررسی قوانین و ملاحظات زیست محیطی مربوط
 - ۳- حسابرسی زیست محیطی با رویکرد توأمان به حسابرسی رعایت و حسابرسی عملکرد
 - ۴- حسابرسی مالی (بعلت فقدان استانداردهای مدون حسابداری زیست محیطی و در نتیجه عدم استقرار حسابداری زیست محیطی در کشور ما، در حال حاضر «حسابرسی مالی زیست محیطی» بطور کامل انجام نمی شود)
- دیوان محاسبات کشور در حال گذر از رویکردهای سنتی صرف (حسابرسی رعایت و حسابرسی مالی) به سوی حسابرسی عملکرد بوده و در حسابرسی عملکرد، رسیدگی های خود را به سمت حسابرسی زیست محیطی نیز معطوف نموده که در حال نهادینه نمودن آن است. بنابراین اگرچه رسیدگی موضوعات زیست محیطی هر یک دارای چارچوب گزارشگری و دستورالعمل رسیدگی خاص می باشند لیکن در سه روش حسابرسی رعایت ، مالی و عملکرد انجام شده و مستند سازی شواهد آن نیز جدا از این سه روش حسابرسی نمی باشد. مثلهایی برای بحث:
- حسابرسی رعایت: طبق ماده (۱۳) قانون مدیریت پسماند مخلوط کردن پسماندهای پزشکی با سایر پسماندها ممنوع است.

حسابرسی مالی: بررسی هزینه تمام شده جدا سازی و نگهداری پسماندهای پزشکی از سایر پسماندها
حسابرسی عملکرد: بررسی میزان صرفه اقتصادی، نحوه برنامه ریزی و روشهای مدیریتی جدا سازی پسماندهای

بیمارستانی

حوزه ها و صنایع پر مخاطره زیست محیطی

مسائل و الزامات زیست محیطی به غیر از سازمان حفاظت محیط زیست بعنوان متولی اصلی حفظ محیط زیست، به بسیاری از دستگاههای اجرایی دیگر نیز مرتبط است از جمله:

۱. وزارت کشور
۲. وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
۳. مناطق آزاد تجاری و صنعتی
۴. وزارت جهاد کشاورزی
۵. سازمان انرژی اتمی
۶. معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی و ...

ولی عمده مشکلات زیست محیطی در حوزه های زیر است که می بایست مورد مذاقه و رسیدگی حسابرسان

قرار گیرد:

۱. بهداشت و درمان
۲. راهسازی
۳. نفت
۴. گاز
۵. پتروشیمی
۶. معادن
۷. صنایع
۸. نیرو
۹. گردشگری
۱۰. مدیریت شهری

بخش ششم:
معاهدات
بین المللی زیست محیطی

معاهدات بین المللی زیست محیطی

کارگروه حسابرسی زیست محیطی

در سازمان اینتوسای (سازمان بین المللی موسسات عالی حسابرسی) کارگروه‌های مختلفی وجود دارد از جمله کارگروه حسابرسی بدهی های دولت، کار گروه حسابرسی خصوصی سازی، کار گروه حسابرسی IT و غیره که بزرگترین این کار گروه ها ، کار گروه حسابرسی زیست محیطی است.

کارگروه حسابرسی زیست محیطی اینتوسای (WGEA) کارگروهی است تحت نظارت سازمان بین المللی موسسات عالی حسابرسی (اینتوسای) که فلسفه وجودی کارگروه اینست که به موسسات عالی حسابرسی و دولتهای مربوط، جهت بهبود محیط زیست از طریق تبادل اطلاعات و افزایش سطح همکاری کمک می کند.

کار گروه حسابرسی زیست محیطی آسوسای (سازمان آسیایی موسسات عالی حسابرسی) نیز کارگروهی است تحت نظارت سازمان بین المللی موسسات عالی حسابرسی (اینتوسای) که به موسسات عالی حسابرسی و دولتهای مربوط، جهت بهبود محیط زیست از طریق تبادل اطلاعات و افزایش سطح همکاری کمک می کند.

کارگروه زیست محیطی آسوسای در سال ۲۰۰۰ تاسیس شد. این کارگروه، کارگروهی است حرفه ای و ماموریت آن هم اینست که اعضای آسوسای را برای انجام دقیق و فعال حسابرسی های زیست محیطی تشویق نماید. این کارگروه با هدف تسهیل تبادل اطلاعات و تجربیات در حوزه حسابرسی زیست محیطی و توسعه حسابرسی های مشترک زیست محیطی برای مقابله با مشکلات فرامرزی و تقویت ارتباط با کارگروه حسابرسی زیست محیطی اینتوسای تشکیل شده است.

کشورهای عضو WGEA (اینتوسای و آسوسای) موظف هستند حسابرسی های زیست محیطی را بطور فعال انجام داده و در فعالیتهای و برنامه های کارگروه حضور موثر و فعال داشته باشند.

حسابرسی معاهدات بین المللی زیست محیطی

به استناد اصل ۷۷ قانون اساسی، عهدنامه ها، مقاوله نامه ها، قراردادها و موافقتنامه ها بین المللی باید به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد لذا معاهدات بین المللی زمانی در کشور اعتبار می یابند که به تصویب مجلس رسیده باشد. همچنین ماده (۹) قانون مدنی در مورد عهود بین المللی پیش بینی نموده «مقررات عهودی که بر طبق قانون اساسی بین دولت و سایر دول منعقد شده باشد در حکم قانون است» بنابراین می تواند مورد استناد قرار گیرد و در صورت خلاء در قوانین داخلی در مورد مسائل زیست محیطی به کار گرفته شود.

در حال حاضر حدود ۲۸۰ معاهده، موافقتنامه و پروتکل بین المللی و منطقه ای مهم در زمینه حفاظت از محیط زیست و مسائل آن در سراسر جهان بین دولتها منعقد شده است و تاکنون ۱۸ کنوانسیون و پروتکل زیست محیطی با تصویب مجلس شورای اسلامی مورد پذیرش جمهوری اسلامی قرار گرفته است و همه این کنوانسیونها در حکم قانون بوده و به تبع، لازم الاجرا هستند و موجب گسترش قلمرو اختیارات قانونی در کلیه عرصه های زیست محیطی می گردند.

برخی از مهمترین معاهدات زیست محیطی مورد توافق جمهوری اسلامی ایران که به تصویب مجلس شورای اسلامی رسیده اند، عبارتند از کنوانسیون حفاظت از محیط زیست دریای خزر (موسوم به کنوانسیون تهران) پروتکل کیوتو (مربوط به کنترل گازهای گلخانه ای) کنوانسیون تنوع زیستی؛ کنوانسیون بین المللی آمادگی؛ همکاری در برابر آلودگی نفتی، کنوانسیون رامسر (مربوط به حفظ و نگهداری تالابهای بین المللی)، کنوانسیون وین (جهت حفاظت از لایه ازن) کنوانسیون سازمان ملل متحد برای بیابان زدایی؛

MEAS (موافقتنامه های چند جانبه زیست محیطی):

در اوایل سال ۱۹۷۰ مسائل زیست محیطی وارد دستور کار اجلاس های بین المللی شده است صدها موافقتنامه بین المللی در خصوص مسائل مختلف محیط زیست وجود دارد. این موافقتنامه ها دو جانبه، منطقه ای و بین المللی هستند. موافقتنامه های چند جانبه زیست محیطی زیر مجموعه موافقتنامه های بین المللی جهانی هستند و چیزی که آنها را از سایر موافقتنامه ها متمایز می کند این است که موافقتنامه های چند جانبه زیست محیطی به مسائل محیط زیست که بر اساس حقوق بین المللی الزام آور است و کشورهای متعددی را در برمی گیرد توجه می کنند.

اغلب از واژه های متنوعی از قبیل کنوانسیون، معاهده، قرارداد، توافق نامه، پیمان، پروتکل به جای واژه موافقتنامه استفاده می شود.

علی ایحال موافقتنامه های چند جانبه زیست محیطی یک سند الزام آور حقوقی است بین دو یا چند کشور که به برخی از جنبه های محیط زیست می پردازد. این موافقتنامه ها ممکن است خود دربرگیرنده مقرراتی برای گزارشگری، نظارت و تایید اطلاعات حاصل از مفاد معاهده باشد.

کشورها برای رصد میزان اجرای تعهدات موافقتنامه های چند جانبه و یافتن راه حل در خصوص مشکلات فرامرزی اقدام به حسابرسی های مشترک با سایر کشورها می نمایند.

امروزه حسابرسی زیست محیطی مشترک، از شرایط مطلوبی بهره می برد، تقریباً تمامی ملل اهمیت موضوعات زیست محیطی را شناسایی کرده و SAI (موسسه عالی محاسباتی) آنها حسابرسی زیست محیطی را به صورت عملی، انجام می دهند. در حسابرسی های مشترک تجربیات و دانش روز منتقل می شود ضمن اینکه اثربخشی بیشتری دارد.

بر طبق دستورالعمل های سال ۲۰۰۷ در مورد حسابرسی مشترک که توسط INTOSAI منتشر شده است، مجموعاً ۵۷ برنامه حسابرسی زیست محیطی مشترک بین سال های ۱۹۹۵ و ۲۰۰۷ انجام شده است که بسیاری از موضوعات همچون حفظ محیط زیست دریایی، منابع آبی، تغییرات اقلیمی، پارک های ملی، ذخایر طبیعی، محیط زیست رودخانه را تحت پوشش خود قرار می دهد. طرح های کاری INTOSAI WGEA برای سال های ۲۰۱۰-۲۰۰۸ و ۲۰۱۱-۲۰۱۳ نشان می دهد که «هر WGEA منطقه ای باید حداقل با یک برنامه حسابرسی زیست محیطی مشترک سازمان دهی شود.» این نیازها تا حد زیادی پیشرفت حسابرسی زیست محیطی مشترک را افزایش داده است.

برخی کشورهای عضو آسوسای تا کنون اقدام به حسابرسی مشترک کرده اند. دیوان محاسبات کشور در این زمینه واقعاً نسبت به سایر کشورهای عضو آسوسای باید تلاش بیشتری نماید. البته اقداماتی هم در شرف انجام است بعنوان مثال دیوان محاسبات کشور گزارش حسابرسی زیست محیطی دریای خزر را برای کشورهای حوزه دریای خزر ارسال و در خواست حسابرسی مشترک نموده که تا کنون روسیه اعلام آمادگی نموده است

کنوانسیون ها و پروتکل های زیست محیطی که جمهوری اسلامی ایران عضو آن ها است و مطابق ماده ۹ قانون مدنی مقررات آنها در حکم قانون می باشند عبارتند از:

۱. کنوانسیون حمایت از میراث فرهنگی و طبیعی جهان (یونسکو ۱۹۷۲)
۲. کنوانسیون تجارت بین المللی گونه های جانوران و گیاهان وحشی در معرض خطر انقراض و نابودی (CITES ۱۹۷۳)
۳. کنوانسیون تنوع زیستی (۱۹۲۲)
۴. پروتکل ایمنی زیستی (۲۰۰۰)
۵. کنوانسیون وین جهت حفاظت لایه اوزون (۱۹۸۷)
۶. پروتکل مونترال درمورد کاهنده لایه اوزون (۱۹۸۷)
۷. کنوانسیون بازل درباره کنترل انتقالات برون مرزی مواد زائد زیان بخش و دفع آن ها (۱۹۸۹)
۸. کنوانسیون سازمان ملل متحد برای بیابان زدایی (۱۹۹۴)
۹. کنوانسیون منطقه ای کویت (جهت همکاری درباره حمایت و توسعه محیط زیست دریایی و نواحی ساحلی در برابر آلودگی بین کشور های حاشیه خلیج فارس ۱۹۷۸)
۱۰. کنوانسیون جلوگیری از آلودگی دریایی از طریق دفع مواد زاید و دیگر مواد (۱۹۷۲)
۱۱. کنوانسیون بین المللی آمادگی، مقابله و همکاری در برابر آلودگی نفتی (۱۹۹۰)
۱۲. کنوانسیون مربوط به مداخله دریاهای آزاد در صورت بروز سوانح آلودگی نفتی (۱۹۶۹)
۱۳. پروتکل مداخله در دریاهای آزاد در صورت بروز آلودگی ناشی از موادی غیر از نفت (۱۹۷۳)
۱۴. کنوانسیون بین المللی نجات دریایی (۱۹۸۹)
۱۵. کنوانسیون بین المللی تغییرات اقلیمی (۱۹۹۲)
۱۶. پروتکل کیوتو در مورد کنوانسیون تغییرات اقلیم (۱۹۹۸)
۱۷. پروتکل کنترل انتقالات برون مرزی مواد زائد خطرناک و دیگر ضایعات در دریا (۱۹۹۸)
۱۸. کنوانسیون مربوط به تالاب های مهم بین المللی به ویژه تالاب های زیستگاه پرندگان آبی (۱۹۷۱)

کنوانسیون حفاظت از محیط زیست دریای خزر (کنوانسیون تهران)

هدف این کنوانسیون، حفاظت از محیط زیست دریای خزر از کلیه منابع آلوده کننده و حفاظت، نگهداری، احیا و استفاده منطقی و پایدار از منابع زنده آن می‌باشد

تعهدات کنوانسیون تهران:

- ✓ الف) به صورت فردی یا مشترک کلیه اقدامات مناسب را برای جلوگیری، کاهش و کنترل آلودگی دریای خزر اتخاذ خواهند نمود؛
- ✓ ب) به صورت فردی یا مشترک، کلیه اقدامات مناسب را برای حفاظت، نگهداری و احیای محیط زیست دریای خزر اتخاذ خواهند نمود؛
- ✓ ج) استفاده از منابع دریایی خزر به شکلی که موجب آسیب به محیط زیست دریای خزر نشود؛
- ✓ د) همکاری با یکدیگر و با سازمانهای ذیصلاح بین‌المللی به منظور نیل به اهداف این کنوانسیون .

پروتکل های حاکم بر دریای خزر:

هریک از این پروتکل ها در واقع آیین نامه اجرایی کنوانسیون می باشند که در آن اهداف، تعهدات، اقدامات عملیاتی، سازوکار منطقه ای در واکنش به آلودگی، فعالیتها و معیارهای آلوده کننده احصاء می شود.

۱- پروتکل حفاظت از تنوع زیستی:

این پروتکل به حفاظت از تنوع زیستی دریای خزر با تاکید بر حفاظت گونه ای و همچنین حفاظت از زیستگاهها می پردازد.

پیش نویس متن این پروتکل نیز در اجلاس ژنو در بهمن ۱۳۸۹ به تایید نهایی کارشناسان رسید. در حال حاضر کشورهای عضو کنوانسیون مراحل داخلی تصویب پروتکل مذکور را می گذرانند .

۲- پروتکل آمادگی، مقابله و همکاری منطقه ای در مبارزه با حوادث ناشی از آلودگی نفتی:

این پروتکل به نحوه مقابله با آلودگی های نفتی که در اثر سوانح دریایی ممکن است در دریای خزر روی دهند می پردازد.

۳- پروتکل حفاظت از دریای خزر در برابر آلودگی های ناشی از منشاء خشکی:

هدف از این پروتکل، پیشگیری، مهار و کاهش و تا حد امکان از میان بردن آلودگی محیط زیست دریایی ناشی از منابع و فعالیتهای مستقر در خشکی است به منظور آن که محیط زیست دریایی، دریای خزر از لحاظ زیست محیطی سالم شده و حفظ گردد.

۴- پروتکل ارزیابی اثرات زیست محیطی فرامرزی

هدف از این پروتکل پیشگیری، کاهش و مهار آلودگی محیط زیست دریایی و اراضی آسیب پذیر به علت نزدیکی به دریا و نیز حفاظت از تنوع زیستی و ارتقاء استفاده معقول از منابع طبیعی و حمایت از سلامت انسانی از طریق اجرای موثر و شفاف نظام نامه های ارزیابی اثرات زیست محیطی هر نوع فعالیت پیشنهادی در قالبی فرامرزی است که ممکن است موجب اثرات چشمگیر زیست محیطی بر محیط زیست دریایی و همچنین اراضی ای شود که به علت نزدیکی با دریا دچار آسیب می شوند.

پروتکل کیوتو (مربوط به کنترل گازهای گلخانه ای)

این پروتکل در سال ۱۹۹۷ در سومین کنفرانس اعضای «کنوانسیون چارچوب تغییر آب و هوای سازمان ملل» بتصویب رسید.

پروتکل کیوتو با هدف کاهش گازهای گلخانه ای که عامل تغییرات آب و هوای کره زمین است تصویب شد. بر اساس این پروتکل کشورهای توسعه یافته ملزم هستند تولید گازهای گلخانه ای خود را محدود کنند.

کنوانسیون تنوع زیستی

دولت جمهوری اسلامی ایران با تصویب مجلس شورای اسلامی در سال ۱۳۷۴ به این کنوانسیون ملحق شد. هدف این کنوانسیون عبارتست از حفظ تنوع زیستی، استفاده پایدار از گونه ها و سهیم شدن عادلانه و برابر در مزایای حاصل از کاربرد منابع ژنتیکی دولتها بر اساس اصل ۴ کنوانسیون موظفند یقین حاصل نمایند فعالیتهای انجام شده در قلمرو آنان موجب صدمه به محیط زیست خود و سایر کشورها نمی شود. بر اساس مفاد این کنوانسیون تکالیف و اقداماتی برای دولتها به منظور حفظ تنوع زیستی پیش بینی شده است که جهت جلوگیری از اطاله کلام از ذکر این تکالیف خودداری می گردد.

کنوانسیون ملل متحد در مورد تغییرات آب و هوایی

قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تغییرات آب و هوا در جلسه علنی ۱۳۷۵/۳/۱۳ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید

اعضاء کنوانسیون با ابراز نگرانی در مورد اینکه فعالیتهای بشری باعث افزایش قابل توجه تراکم گازهای گلخانه ای در جو شده و اینکه این افزایش باعث افزایش گرمای سطح زمین و جو شده و می تواند اثرات سوء بر اکوسیستم های طبیعی و نوع بشر داشته باشد این کنوانسیون را در ۲۶ ماده به تصویب رساندند.

طبق ماده (۲) این کنوانسیون هدف نهایی کنوانسیون: دستیابی به ثبات در تراکم گاز گلخانه ای در اتمسفر در سطحی است که از تداخل خطرناک فعالیتهای بشر با سیستم آب و هوایی جلوگیری نماید بنحویکه اکوسیستمها بتوانند به صورت طبیعی با تغییرات آب و هوایی تطابق یابند و اطمینان حاصل شود تولید مواد غذایی با تهدید روبرو نشده و توسعه اقتصادی به صورت پایدار ادامه می یابد.

کنوانسیون وین جهت حفاظت لایه ازن

قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون وین برای حفاظت از لایه ازن در جلسه علنی ۱۳۶۸/۹/۱۹ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید

با علم به اثر زیان آور دگرگونیهای لایه ازن بر زندگی انسان و محیط زیست و اینکه هر گونه اقدامی برای حفاظت لایه ازن مستلزم همکاری و اقدامات بین المللی است اعضای کنوانسیون تعهداتی را متقبل شدند از جمله:

۱- اعضاء طبق مقررات این کنوانسیون و پروتکل های معتبر که عضو آن می باشند اقدامات لازم را به منظور حفظ سلامت انسان و محیطی زیست در قبال اثرات بالفعل و بالقوه سوء ناشی از فعالیتهای انسان که لایه ازن را دگرگون می سازند معمول خواهند داشت.

۲- همکاری از طریق پژوهش و مبادله اطلاعات جهت ارزیابی اثرات فعالیتهای انسان بر لایه ازن و اثرات تغیر در لایه ازن بر سلامت انسان

۳- اتخاذ تدابیر مناسب قانونی و اداری و همکاری در هماهنگ سازی خط مشی های لازم جهت کنترل، تحدید، تقلیل یا جلوگیری از فعالیتهای انسانی تحت اختیار

۴- همکاری در تدوین اقدامات، رویه ها و ضوابط مورد توافق جهت اجرای کنوانسیون

۵- همکاری با ارگانهای ذیصلاح بین المللی جهت اجرای موثر این کنوانسیون و پروتکل های آن

بخش هفتم:

حسابرسی

زیست محیطی و توسعه پایدار

حسابرسی زیست محیطی و توسعه پایدار

حسابرسی زیست محیطی و توسعه پایدار

در مباحث زیست محیطی، مفاهیم کلیدی وجود دارد که باید به آن توجه کافی داشت یکی از این مفاهیم، موضوع «توسعه پایدار» است.

توسعه پایدار یعنی این که توسعه می بایست بدون تخریب و انهدام محیط زیست و بدون سلب حق بهره مندی آیندگان از منابع طبیعی و محیط زیست تحقق یابد.

اجزاء توسعه پایدار

در مبحث توسعه پایدار سه جزء اصلی و مرتبط به هم داریم، این سه جزء عبارتند از اقتصاد، اجتماع و محیط زیست، توسعه پایدار بصورت یک فرآیند، اهداف اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی را بصورت منسجم و یکپارچه بنحوی مدیریت می کند که توام با تحقق اهداف اقتصادی و اجتماعی، محیط زیست تخریب نگردد.

حسابرسی زیست محیطی و توسعه اقتصادی

میزان توسعه در یک اجتماع به طور نسبی با رشد اقتصادی و کاربرد تولید ناخالص ملی به عنوان شاخص رشد و مقدار مصرف سنجیده می شود حتی اگر موجب افزایش آلودگی ها و ضایعات شود.

برخی موارد مباحثی مطرح می شود و آن اینکه آیا حسابرسی های زیست محیطی از رشد و توسعه اقتصادی جلوگیری نمی کند؟

در پاسخ باید گفت توسعه پایدار تعریف جامعتری از مفهوم اصلی توسعه اقتصادی است زیرا توسعه پایدار الگویی از رشد و فعالیت انسان پیشنهاد می کند که شامل ملاحظات زیست محیطی و اعتقاد به حفظ منابع در طول زمان نیز می شود.

و از طرفی همانگونه که گفته شد هدف حسابرسی زیست محیطی؛ حصول اطمینان از اتخاذ فرایندها و خط مشی های مناسب و کافی و اجرای آنها به منظور دستیابی به توسعه پایدار می باشد، بنابراین اصلاً در مباحث

حسابرسی زیست محیطی توقف توسعه مطرح نیست، بلکه حسابرسی زیست محیطی دنبال تحقق اهداف اقتصادی و اجتماعی توأم با عدم تخریب محیط زیست است. البته هدف حسابرسی زیست محیطی با توسعه ای که توأم با انهدام محیط زیست بوده و نسل های آینده را از محیط زیستی مطلوب محروم نماید قطعاً در چالش است.

وضعیت حسابرسی زیست محیطی ایران در پشتیبانی توسعه پایدار کشور

نتایج حسابرسی فرآیند تدوین راهبردهای توسعه پایدار حاکی است «شورای عالی محیط زیست»، به ریاست رئیس جمهور، مأموریت تدوین و ساماندهی مجموعه راهبردهای ملی توسعه پایدار را به «کمیته ملی توسعه پایدار» واگذار نموده و این کمیته از سال ۱۳۸۴ راهبردهای ملی توسعه پایدار را در بخش های مختلف و براساس نگرش توسعه پایدار تدوین و تصویب نموده است. کمیته مزبور با عضویت نمایندگان دستگاههای اجرایی ذیربط با ریاست معاون رئیس جمهور و رئیس سازمان حفاظت محیط زیست تشکیل می شود و مأموریت هم آهنگ سازی برنامه های توسعه اقتصادی و اجتماعی کشور با راهبردهای ملی توسعه پایدار و اهداف حفاظت از محیط زیست و دستاوردهای اجلاس زمین (ریو-۱۹۹۲) را نیز بر عهده دارد.

جمهوری اسلامی ایران بعنوان عضو فعال جامعه جهانی و سازمان ملل متحد، پس از اجلاس ریو(موسوم به اجلاس زمین) در سال ۱۹۹۲(شایان ذکر است اجلاس زمین باعث شد دولتها با استفاده از راهنمای توسعه پایدار مصوب در اجلاس، استراتژی ملی توسعه پایدار خودشان را با هدف ارتقاء تنوع زیستی زمین و کاهش گازهای گلخانه ای تدوین نمایند.) و اجلاس جهانی ژوهانسبورگ در سال ۲۰۰۲، تعهدات و الزامات توسعه پایدار را در کانون توجه قرار داده و اقدامات مفیدی نیز در این راستا معمول داشته است. نهاد عالی محاسبات کشورمان به نقش و ظرفیت حسابرسی زیست محیطی در پیگیری عمل به تعهدات یادشده و اثرگذاری این رویکرد حسابرسی در تسهیل فرآیند تدوین، اجرا و بهبود اثربخشی استراتژی های توسعه پایدار باور دارد و در سالهای اخیر حسابرسی های زیست محیطی را با هدف تسهیل توسعه پایدار کشور انجام داده است.

بخش هشتم:

استاندارد مدیریت زیست محیطی

استاندارد مدیریت زیست محیطی

استاندارد مدیریت زیست محیطی

در نشست ریو در سال ۱۹۹۲ که عالیترین مقامات اجرایی جهان در آن شرکت داشتند استانداردهای ISO ۱۴۰۰۰ با هدف هماهنگ سازی و متحد کردن قوانین، مقررات و تعهدات زیست محیطی در سطح جهان تدوین و منتشر شدند. استانداردهای بین المللی مدیریت زیست محیطی ISO ۱۴۰۰۰ در پاییز سال ۱۹۹۶ توسط سازمان بین المللی استاندارد به تصویب رسیده اند.

سری استانداردهای ISO ۱۴۰۰۰ استانداردهای مدیریت زیست محیطی بوده که شامل سیستمها و ابزارهایی برای مدیریت، ممیزی، نشانه گذاری و ارزیابی عملکرد زیست محیطی سازمان و محصولات هستند. از این خانواده دو سری ISO ۱۴۰۰۱ سیستم مدیریت زیست محیطی (EMS) و ISO ۱۴۰۲۴ نشانه گذاری زیست محیطی (EL) نیاز به ارزیابی انطباق توسط شخص ثالث دارند.

مزایای بکارگیری استانداردهای ISO

- ۱- ایجاد سیستمهای مدیریت زیست محیطی که منجر به حفاظت بیشتر از محیط زیست می شود.
- ۲- یکپارچه نمودن سیستمهای مدیریتی که کاهش سربار و حذف دوباره کاریها را بدنبال خواهد داشت.
- ۳- به حداقل رساندن موانع غیر تعرفه ای تجاری بوسیله ایجاد هماهنگی در نشانه گذاری محصول و روشهای مورد استفاده در ارزیابی زیست محیطی
- ۴- ایجاد ارزش افزوده بیشتر برای سازمان
- ۵- تسهیل تجارت بین المللی
- ۶- ارتقای بهره روری بدلیل استفاده بهینه از منابع
- ۷- ارتقاء بهره وری بدلیل استفاده از منابع
- ۸- افزایش قوانین و مقررات مربوط به محیط زیست
- ۹- افزایش سهم بازار و جلب مشتریان